

Hoofdstuk 1.

Mijn talen waren zwak en ik onaneerde tegen beter weten in. Toch lieten ze mij overgaan naar de derde klas. Dertien jaar was ik en ik liep rond met de zekerheid dat er weinig in dit leven voor mij was weggelegd. Het buskruit bijvoorbeeld zou ik niet uitvinden. Arthur Zeldenrust zou dat doen. Of misschien Karel Broekpand. De proefvertalingen die mij de komende jaren gingen testen zouden mijn totale ongeschiktheid voor het Middelbaar Onderwijs haarscherp blootleggen. Roemloos zou ik worden afgevoerd naar het kantoor van een nog nader door mijn vader aan te wijzen grote bank- of overheidsinstelling. Tweeënvijftig jaar trouwe dienst en bij het afscheid zou ik verzwijgen dat ik dit leven nooit gewild had. Dat er afgezien van mijn moeder geen vrouwelijk wezen bestond die het zou kunnen opbrengen van mij te houden stond als een paal boven water. Ik wist uiteraard dat alles anders zou worden als ik er in zou slagen mijn opstandig vlees met rust te laten. Soms lukte dat en dan fantaseerde ik 's avonds in bed met mijn handen onder mijn hoofd hoe ik tieners zou halen voor mijn vertalingen en hoe de meisjes zouden blozen tot achter hun oren als ik naar ze keek. Maar meestal was het zo dat ik in bed niet mijn hoofd maar mijn lid omklemde en mij inleefde in de rol van desperado, legionair in de Sahara, van een ook door wilden verguisd kluizenaar in een donker oerwoud in het stroomgebied van de rivier de Amazone.

Nee, op mijzelf hoefde ik in de strijd om een hoger bij de gronds bestaan niet te rekenen. Mijn plaats was bepaald, mijn rol geschreven, de weg naar mijn graf uitgebreid in kaart gebracht. Ik wilde dat het leven uitbundig zou zijn, wild, woest, goddeloos en gevaarlijk maar daarover zou ik slechts dromen en lezen. Als zoon van een politieambtenaar, vanaf mijn vijfde jaar wonend boven een politiebureau in het rijke deel van Amsterdam-Zuid, onderwezen op een particuliere rijkeluis School met de Bijbel, was ik mij er reeds vroeg van bewust dat mijn ouders macht noch geld bezaten, noch enige andere erfelijke troef die er op wees dat ik dit onherroepelijke noodlot ooit zou kunnen ontlopen. 'Jskoud 'nee, sodemieter op! Ze kunnen me wat' zeggen tegen wat mij boven het hoofd hing? Nergens en nooit zag ik een teken dat dit voor mij zou zijn weggelegd. God en de Maatschappij - en daarin met name de dominees, de superieuren en de bemiddelden - waren het die arme onanerende ondergeschikten hun wil oplegden. Mijn ouders hadden van deze nood een deugd gemaakt en zij speelden het spelletje mee waarin zij de kaarten Gehoorzaamheid, Godsvrucht, Voorzichtigheid en Verveling getrokken hadden alsof ze er zelf voor gekozen hadden. Is er dan niemand in mijn familie, vroeg ik mij af, met een stukje godverdomme of avontuur? Een voorvader of voormoeder die ik mij als voorbeeld zou kunnen stellen? In wiens naam ik mij in het gevaar zou kunnen storten? Wiens voorouderlijke glimlach of knipoog ik mij zou kunnen voorstellen op het moment dat het me te heet onder de voeten werd? Bijvoorbeeld als ik, achtervolgd door allerhande ploerten, agenten, spionnen en privédetectives, driehoog uit het raam op mijn paard sprong. Als ik mij, op de hielen gezeten door vaders met hooivorken en moeders met kaasschaven, met de mooiste maar meest verboden vrouw voor op het zadel uit de voeten maakte? 'Nee, niemand,' was mijn antwoord altijd geweest. Of toch?

Mijn moeder was in de jaren dertig haar familie in Oostenrijk ontvlucht om zich in Holland als dienstmeisje te vestigen. Een moeder, een vader en drie broers had zij achtergelaten. Géén van hen had ik ooit ontmoet. Zij had wel eens over ze verteld. Haar moeder die aan het eind van de Tweede Wereldoorlog overleden was, een open been dat niet meer dicht ging. Mijn moeder beschreef haar als de mooiste vrouw van Kärnten. Haar lange zwarte haren die tot op haar enkels hingen als zij haar vlecht ontknoopte. De ogen van mijn moeder stonden altijd vol tranen als ze over haar vertelde, maar haar stem klonk verbitterd de sporadische keren dat zij over haar vader vertelde. Een 'Gaurer' van een man die al het geld - en dat was nog al wat - aan drank en vrouwen verbraste, het onroerend goed dat zijn vrouw bezat te gelde maakte terwijl het gezin armoede leed. Zij kende hem niet anders dan stombezopen, tierend en scheldend. Op elke Kirchtage was hij te vinden als hoornblazer van een hoempaorkest. Diep in de nacht kwam hij dan thuis en vaak stond hij urenlang liederen te zingen voor het hek om bij het binnentreden in razernij te ontsteken en alles kort en klein te slaan, vrouwen kinderen inclusief. Als ze over die hoorn en die liederen vertelde noemde ze hem geen 'Gaurer' maar een 'doekel' en lag er wel eens een flauwe glimlach op haar gezicht.

Al met al waren die familieleden daar voor mij geheimzinnige schimmen gebleven en was ik nooit op het idee gekomen dat ze van echt vlees en bloed gemaakt konden zijn. Door de plannen hen in de zomervakantie te gaan opzoeken ging ik daar ineens heel anders over denken en begon ik mij van alles af te vragen. Was mijn grootvader wel zo'n misdadiger als ik uit de woorden van mijn moeder proefde? Was hij eigenlijk niet veel meer een avontuur zoekende vrijbuiters die het verdomde zich te laten knechten? Zijn geld verbraste hij. Nou en! Verbraste mijn vader maar 's wat. Die potte

en potte maar zodat ook niemand er plezier en iedereen er ellende van had. Nachten lag hij wakker en dagen was hij uit zijn hum als hij eens een dubbeltje had moeten uitgeven. Was hij maar 's een keer goed lazerus. Sloeg hij de zaak maar 's een keer kort en klein. Misschien dat hij dan ook 's een lied zou zingen. Nee, hoe meer ik er over nadacht hoe sterker ik mijn grootvaders zwakke kanten ging vinden en hoe meer ik zijn hoorngeblaas en gezang ging idealiseren. Steeds vager werd in mijn voorstelling de tierende ellendeling. Steeds duidelijker zag ik hem als een vriendelijke, gemoedelijke man die op ongecompliceerde wijze zijn éigen gangetje ging en niemand de kans gaf hem een stuk van zijn vrijheid te ontnemen. Daarom was hij natuurlijk ook altijd vrolijk en tevreden en zag hij in het minste geringste een aanleiding om een liedje te jodelen of een prachtige melodie uit zijn hoorn te persen. Soms was hij hele dagen of weken verdwenen. Dan zwierf hij met zijn hoempakornuiten door de bossen en de bergen, muziek en plezier makend zoals het uitkwam. Ik zag het dan ook helemaal zitten. Onze ontmoeting, bedoel ik. Ineens staat hij voor me en kijkt hij me peinzend aan. Geen woorden kan hij vinden die eerste ogenblikken, maar nog voor ik een woord heb kunnen uitbrengen, zegt hij: 'Ik weet het nog niet zeker, maar ik geloof... ik gelóóf... als ik je zo bekijk dan gelóóf ik. ...ik weet het eigenlijk wel zeker. ...dan weet ik zeker. ... dat jij en ik... wij beiden bedoel ik... het goed met elkaar zullen kunnen vinden.' En uitgebreid geeft hij mij antwoord op mijn vragen. Hoe hij 'm dat flikt? De mooiste vrouw van Kärnten en nog andere vrouwen ook. Hoe je dat doet, geld verbrassen? Moet je dan echt alles in één keer over de balk smijten? Of hou je toch telkens - ook voor je vrienden - wat verborgen op een geheime plek? Voor noodgevallen. Kan hij mij die liederen leren? En dat zuipen, is dat nou per se nodig? Lukt het zonder drank gewoon niet? Kan het met appelsap ook of werkt dat juist faliekant verkeerd?

Dat jaar was ik 's veruit het eerste klaar geweest met het ruilen van mijn studieboeken. Ik had het als boekenbeurs ingerichte gymnastieklokaal alweer verlaten op het moment dat de andere leerlingen binnenkwamen. Nog diezelfde dag had ik -tot grote verbazing en vreugde van mijn vader -alle boeken keurig van kaften voorzien en met bruin plakband versterkt. Op één etiket had ik met grote letters HANS VERWEG geschreven. Daarachter een komma en in even grote letters W I S K U N D I G E ; een eind eronder onleesbaar klein het woord 'vraagstukken'. De volgende dagen liep ik op mijn tenen door het huis, reageerde vol begrip op alle pesterijen van mijn drie jaar jongere zusje Hanna, was mijn moeder behulpzaam bij de was en het opvouwen van lakens en slaagde er in het onaneren tot de helft te beperken, wat frequentie betreft tenminste.

De vrijdag, dat wij om 20 uur met de Holland-Italië Express zouden vertrekken, was ik in een opgewonden stemming. Hoe dichter het tijdstip van vertrek naderde hoe sterker ik het onheilspellende gevoel kreeg dat er iets vreselijks ging gebeuren waardoor alles op het laatste moment nog in het water zou vallen. Ineens zou ontdekt worden dat ik iets verkeerd gedaan had en dat ik gestraft moest worden met thuisblijven. Of bij de treincontrole zou blijken dat mijn vader voor iedereen een kaartje had genomen behalve voor mij, omdat hij het te duur vond en had gehoopt dat het niet gemerkt zou worden. Ik sloofde me de hele dag uit, onthield mij van elk commentaar, deed allerlei boodschappen en maakte mij verdienstelijk door grote hoeveelheden contrabande - koffie, thee, cacao, sigaretten en sigaren - op ingenieuze manier in de verschillende koffers onzichtbaar te maken.

Tegen zes uur zat ik in de salon, helemaal klaar, in mijn reispak: een sportieve korte grijze broek en een nieuw knalgeel badstoffen truitje met lange mouwen. Mijn moeder had de meubels al bedekt met grote witte lakens en de ramen verduisterd met zwarte, nog uit de oorlog overgebleven papieren rolgordijnen. Pas nu viel mij op dat de deur van de grote hangkast in de hoek open stond. Die deur stond nooit open. Mijn moeder sloot die deur altijd angstvallig af en verborg de sleutel op de zonderlingste plekken. Van geen enkele kast wist ik dan ook zo precies wat er in lag als van deze en ik had onder andere al twee keer gevoetbald met de kicken die ik op mijn elfde verjaardag kreeg. Mijn vader had ze toen nog willen ruilen omdat hij meende door de dure sportzaak met tweedehands materiaal belazerd te zijn. Vertrouwen in onze middenstand was nooit zijn sterkste punt.

De laatste maanden was mijn moeder er zonder duidelijke aanleiding toe overgegaan de sleutels constant bij zich te dragen in haar schort en mee te nemen in haar tas als ze uitging. Pas één keer was ik er tot nu toe in geslaagd ze tijdens het afwassen te rollen. Ik had mezelf toen in de kast moeten opsluiten en enige benauwde momenten beleefd toen ze aan de deur was komen morrelen en zich afvroeg waar die scheizsleutels nu gebleven waren. Die zaten, bleek later op de middag, gewoon in haar schort. Hoe dát nou kon, begreep ze niet. Hanna en mijn vader, die lang hadden meegezocht, vonden het tamelijk dom en typisch iets voor haar. Ik persoonlijk vond het toen meer iets dat iedereen kon overkomen, een opmerking die mijn moeder zag als het zoveelste bewijs dat ik de enige was die echt van haar hield.

Wat zat er nou in die kast? Weinig bijzonders eigenlijk. De geldkist waar het mijn ouders om ging, interesseerde me niet omdat ik instinctief wel begreep dat mijn vader tot op de halve cent nauwkeurig wist hoeveel er in zat. Wel was ik altijd aan het rommelen in een schoendoos met ouwe vakantiefotootjes van vroegere vakantiereisjes, onder andere naar Oostenrijk, van mijn ouders. Er stond een doos met ouwe, voor mij in onleesbare lettertekens geschreven, brieven gericht aan mijn moeder. Een mooi ivoren kistje met papieren, onder andere een schrift waarin mijn vader tot een jaar na mijn geboorte van week tot week mijn gewicht had genoteerd, mijn inenting, de opmerking 'dat wordt me d'r eentje' van de huisarts naar aanleiding van mijn harde schreeuwen. Een donkerrood kartonnen doosje met de tondeuse waarmee mijn vader mij sinds jaar en dag de haren knipte. Op de witte binnenkant van de deksel had hij precies de data bijgehouden waarop ik geknipt was met daarachter het bedrag, aanvankelijk vijftig cent en later vijfenzeventig cent, dat hij daarmee uitgespaard had. Een bruin gevamd micadoosje van binnen bekleed met bordeauxrood velours waarin enkele kapotte horloges en een vingergroot zilveren vulpotlood met hele dunne stiftjes die verborgen zaten in de dop. Op de lagere school had ik er enkele malen mee kunnen opscheppen, tot Hans Kraayenhof het eens uit nijd een damespotlood had genoemd. En verder in een etui een goudachtige vulpen. Ik had het rubberreservoir, dat van zijn hechtplaats was gegleden, gerepareerd en de leegdrukker weer zo gebogen dat er echt mee te werken viel. Maar bij het schrijven bleek hij te lekken zodat ik hem nooit had kunnen gebruiken. Dan waren er diverse ouderwetse damestasjes van mijn moeder. In een ervan zat een langwerpige zilveren portemonneetje met een knipslot. Het was gevuld met buitenlandse munten die mij niet meer interesseerden sinds een langskomende ijscoman er niets voor had willen geven. Dat waren zo een beetje de dingen die ik telkens als ik de kans kreeg voorzichtig uitpakte, bekeek, probeerde, repareerde en weer opborg. Dingen van grote mensen, die zij belangrijk genoeg vonden om achter slot en grendel te bewaren. Dingen die als ze gewoon op tafel gelegen hadden nooit mijn aandacht getrokken zouden hebben, maar waarvan het aanraken in het geniep mij een intens genot verschafte.

Het laatste jaar was er een belangrijk voorwerp bij gekomen. Een bruinrijs vilten zakje met een pistool erin, niet groter dan een mannenvuist. Ik had het al diverse malen bekeken en uitgevonden hoe je de blokkeerpal moest draaien om de trekker over te kunnen halen, en hoe je de patroonhouder er uit kon wippen. Ik tuurde altijd even door de loop om te zien of er een kogel in zat. Dat was helaas nooit het geval en ook de patroonhouder was altijd leeg. Als ik dat geconstateerd had, zette ik hem op scherp door - niet zonder moeite - de schuiflade of hoe het heet naar achteren te trekken. Ik hield het pistool dan op armafstand en trok de haan over. Na de zachte klik die dat gaf veegde ik mijn vingerafdrukken af met mijn hemd of trui en borg het weer zorgvuldig op, er voor zorgend dat alles precies zo lag als ik het had aangetroffen.

Een hele tijd geleden was het alweer dat ik het pistool in handen had gehad. Nu, vlak voor ons vertrek, terwijl mijn moeder in de keuken bezig was, Hanna op haar kamer haar eigen koffer inpakte en mijn vader één etage lager op zijn kantoor de laatste post doorwerkte, was de gelegenheid te uitnodigend om er niet héél even gebruik van te maken. Ik deed de kamerdeur dicht, stapte de kast in, ging op de naar mottenballen ruikende klerenkist staan. Op de hoge legplank greep ik achter een paar dozen naar het vilten etui. Met ingehouden adem trok ik het kleine gevaarlijke ding te voorschijn. 'Eventjes maar' dacht ik. Tijd om alles te controleren was er niet. Geroutineerd schoof ik de veiligheidspal opzij. Ik trok de schuiflade naar achter en liet hem weer naar voren springen. Voorover gebogen stelde ik mij op voor de kastdeur die ik op een kier na achter me had dichtgetrokken en wachtte gespannen af. Plotseling schopte ik de deur open, riep 'Ha ! Hände hoch ! Jetzt bist du dabei !' en trok de haan over. Op hetzelfde moment kreeg mijn lichaam een geweldige schok en klonk er in de als klankbord functionerende kast zo'n onbeschrijfelijk luide knal dat ik het gevoel had dat ik mij met kast en kamer in de lucht verhief. Een dichte kruitdamp belette mij het zicht. De scherpe kruitgeur nestelde zich zo overweldigend in mijn neus dat ik zeker wist nooit meer iets anders te kunnen ruiken. Het enige dat ik nog vlak na de explosie geregistreerd had was een hoog tinggeluid in de buurt van de centrale verwarming. Direct daarop waren mijn oren gevuld met een hoge fluittoon die in golven zwakker en sterker werd. Ik wist eigenlijk niet of ik, nog levend, slechts de macht over mijn zintuigen was kwijtgeraakt of dat ik, gestorven, het hiernamaals binnenzweefde. Toen ik weer enigszins bij zinnen kwam trof ik mijzelf achter in de donkere kast aan. Mijn hand, met het pistool er nog in, hing slap langs mijn lichaam. Langzaam begon het tot mij door te dringen dat mij niets ergers had kunnen overkomen en dat ik voor altijd naar mijn grootvader en mijn reisje zou kunnen fluiten. Zou ik niet in de gevangenis belanden, mijn vader zou mij naar een werkkamp sturen; in ieder geval zou hij mij van school nemen en verkopen aan een kantoor waar jongens zoals ik thuishoren. Het gevoel dat zich bij deze gedachten van mij meester maakte verbaasde mij. In plaats van murw bij de pakken neer te blijven zitten en met het rokende pistool in

mijn hand af te wachten, groeide er een activiteit in mij die mij optilde en voortstuwde. Een vlieg die vogelvleugels had gekregen.

'Knal,' dacht ik, 'wat knal? Heb jij iets gehoord? Heb ik iets gehoord? Jij altijd met je knallen. Je wordt nog' s een knal! Ik? Door de knieën gaan? Nooit! Ik zal vechten, van me afbijten, tot de dood erop volgt. Niks ja en amen. Nee! Godverdomme nee! Met de rug tegen de muur, maar klein krijgen zullen ze me niet.' Als de bliksem veegde ik het pistool schoon met mijn trui, deed het in het vilten zakje en legde het terug op zijn plaats. Ik rende de kamer in, trok de zwarte papieren rolgordijnen op en zette de ramen wijd open. Die rook en die lucht moesten weg.

Op dat moment hoorde ik voetstappen in de gang. Ik trok de kamerdeur open en voordat mijn geschrokken moeder, met een mes in de ene en een ui in de andere hand en de ogen vol tranen, iets kon zeggen, vroeg ik haar: 'Kwam die knal uit de keuken?'

'Nee,' zei ze, 'ik dacht hier uit de salon.'

'Gelukkig niet.'

'Jou is niks passiert,' zuchtte ze opgelucht en ging op verder onderzoek uit.

Voor mij was het nu zaak zo snel mogelijk het gat in de verwarming te lokaliseren en verder lekken te voorkomen. Ik duwde het theetafeltje opzij en wilde net onder de verwarming duiken toen Hanna de deur opende.

'Go,' zei ze direct, 'wat een vreemde lucht.'

'Heb jij die dreun net ook gehoord?' vroeg ik.

'Die knal zul je bedoelen.'

'Ik dacht dat ie van beneden kwam. Vandaar dat ik hier op de grond lig te luisteren.'

'Ik dacht uit déze kamer,' zei ze argwanend.

'Nou, dat is niet zo want ik was hier de hele tijd bezig.'

'Ik was net beneden bezig,' zei ze vinnig.

'Nou dan kwam het toch van buiten, want toen ik de ramen opendeed kwam er zo'n vreemde lucht naar binnen.'

'Is er dan geschoten?'

'Geschoten? Welnee kind! Dat was toch zeker niet het geluid van een schot. Een gasontploffing of zoiets. In de kelder misschien.'

Ze ging weer weg. Ik dook opnieuw onder de verwarming, maar voor ik iets kon uitzoeken - er lag in ieder geval geen plas - hoorde ik mijn vader met drie vier treden tegelijk de trap opstormen. Ik rende de gang in.

'De kelder?' riep ik.

'Daar ben ik direct gaan kijken. Hoe is het hier boven?'

'Alles gecontroleerd. Niks gevonden. U heeft de hoofdkraan van het gas zeker al dichtgedraaid en de stoppen los.'

'Het gas wel maar de stoppen niet,' riep mijn vader en hij stormde weer naar beneden.

'Ik zal hier boven de verwarming nog eens helemaal nagaan,'

riep ik hem achterna.

'Doe dat!' schreeuwde hij. Er dreigde gevaar en hij sprak tegen mij alsof hij op mij kon rekenen. Zo had hij nog nooit tegen mij gepraat.

Aan de verwarming mankeerde niks. Wel stuitte ik terwijl ik met mijn handen over de vloer gleeed op de huls van een patroon. Met de zijkant van mijn rechterhand wipte ik hem in de holte van mijn linker en smeed hem door het raam in de achtertuin van de burens.

Een halfuur later - het hele huis doorzocht, niks gevonden, de gaskraan weer open en de stoppen weer vast - zaten we aan tafel. Niemand zei iets. Mijn moeder sprong verschrikt overeind toen er een lepel op de grond viel en ging weer zitten. Mijn vader lepelde de soep van zijn bord. Als het de juskom geweest was had hij het niet gemerkt. Hanna zat mij met een blik van 'belazer je zuster maar mij niet' op te nemen.

'Nog honderd minuten en dan zitten we in de trein,' begon ik opgewekt.

'Ik zit nog steeds te denken over die knal,' viel Hanna mij in de rede.

'Jij met je knal,' zei ik, 'het was een dreun. Een soort ontploffing. Het leek wel een straaljager die door de geluidsbarrière brak. Dat stond laatst in de krant, dat Nederland die dingen ging kopen.'

'Ja,' leefde mijn vader op, 'dat heb ik ook gelezen.'

'Ik was net de koffers aan het dicht sjoeren. Eerst dacht ik nog een meteoriet op ons dak,' vervolgde ik enthousiast.

'Meteoriet?' Mijn vader fronste zijn wenkbrauwen.

'Maar ik zag aan de overkant allerlei mensen de lucht in turen, dus...'

'Ik zag niemand!' zei Hanna streng.

'Als ik erover nadenk, Hans,' zei mijn vader, 'dan lijkt mij die straaljager het waarschijnlijkst.'

'Ik heb anders helemaal geen vliegtuiggeluid gehoord,' wierp Hanna tegen.

'Dat is het nou juist met die thunderjets, kind,' riep ik. 'Je hoort ze niet omdat ze sneller zijn dan het geluid. Alleen als ze door die barrière gaan krijg je een ontzettende dreun.'

'O ja?' vroeg mijn vader geïnteresseerd.

'Ja nou! Stond in de krant. Ze schreven er nog bij dat het wel een hele tijd zou duren voor de mensen hier in Nederland aan die dreunen gewend zouden zijn. Zo kwam ik er op. Het was precies zo'n dreun waar ik nog niet aan gewend was. God kind wat zit je me toch aan te kijken?'

'Je doet de hele tijd zo zenuwachtig,' zei ze.

'Ik vond het maar een kriezelig geluid,' mengde mijn moeder zich in het gesprek, 'het leek wel oorlog.'

'Nou, voor de Duitsers en Oostenrijkers hoeven we voorlopig niet bang meer te zijn,' zei ik, zo zacht dat ze het net niet kon horen.

'Hè, jij met je venijnige opmerkingen altijd tegen je moeder,' zei mijn vader.

'Kunnen we eigenlijk wel weg?' vroeg mijn moeder zich af.

'Ik zou niet weten waarom niet,' vond mijn vader.

'Kunnen we niet beter thuis blijven? Met die Bolsjewiki? Je weet nooit wat ze van plan zijn.'

'Nou,' suste mijn vader, 'zolang ons landje over straaljagers beschikt die met zo'n dreun door de geluidsbarrière knallen hoeven we nergens bang voor te zijn. Wat jij Hans?'

'Nou en of,' beaamde ik enthousiast.

'Het was geen dreun. Het was een knál,' begon Hanna weer terwijl ze me venijnig aankeek.

'Kind! Schei uit!' riep ik theatraal. 'Weet je wat ze op school 's met jou moesten doen?'

'Dat doen ze toch niet.'

'Ze moesten jou' s een dreun op je kanis en een knal voor je kont verkopen. Misschien dat je dan het verschil kan onthouden.'

'Kalm nou,' suste mijn vader, 'zo meteen gaat er weer iets over tafel.'

'Dan komt er een echte dreun,' lachte ik overdreven hard.

'We moeten opschieten,' zei mijn vader op zijn horloge kijkend. 'We hebben nog precies zestien minuten voor we de deur uit moeten. Laten we even snel bidden.'

We vouwden alle vier onze handen, bogen onze hoofden en terwijl Hanna en ik naar elkaar loerden, bad mijn vader: 'Heer, wij danken U dat U ons weer hebt willen bewaren voor rampen en gevaren. En ons ook vandaag toen het gevaar even zo dichtbij leek weer met Uw goedertierenheid hebt aangeraakt. Wij mensen zijn klein en nietig en niet meer dan een speelbal in Uw hand. Van alle kanten worden wij bedreigd door machten die groter zijn dan wij. Wat zijn wij, o Heer, zonder Uw bescherming? Wilt ook straks op onze reis onze Leidsman zijn, opdat wij en onze kinderen veilig in Oostenrijk zullen aankomen. Wij smeken U nederig dat wij de familie van mama daar in goede gezondheid mogen ontmoeten. Slechts op U vertrouwen en bouwen wij. Op U is al onze hoop gericht. Amen.'

Tien minuten later stond mijn vader beneden aan de trap te schreeuwen dat we op moesten schieten omdat hij de tram al hoorde aankomen.

'Waarom neemt die man nou niet even een taxi?' mopperde mijn moeder. 'Zoals die op zijn scheisz-centen zit! Am liefste zou hij met al die koffers op zijn rug naar het station lopen.'

Mijn vader was in een opperbeste stemming. Hij was zelfs niet geërgerd toen mijn moeder -uit louter sabotage -een paar seconden nadat de tram vertrokken was, de voordeur uitkwam.

'Daar hebben we op gerekend,' zei hij. En tegen mijn moeder die zogenaamd buiten adem als de vleesgeworden onschuld kwam aanrennen: 'Je lijkt wel een straaljager zo snel als jij altijd bent.'

'Wat zeg je?' vroeg mijn moeder, verbaasd over zijn lachende gezicht.

'Dat je wel een straaljager lijkt.'

'Een stahljaker? Wat is dat?'

'Ja, als je dát wist dan zou je nog veel meer weten ook,' zei mijn vader zo zachtjes dat Hanna en ik het konden horen maar zij slechts naar de inhoud van zijn woorden kon gissen.

'Ik ben huisvrouw. Geen stahljaker.' Ze keek mij hulpeloos aan.

'Nee hoor,' zei ik troostend, 'u bent geen straaljager. Als u door de geluidsbarrière zou gaan dan zou dat een plof geven. Geen dreun in ieder geval.'

'Zie je wel,' richtte zij zich weer tot mijn vader, 'hij zegt van niet.'

Mijn vader legde zijn arm om mijn nek en trok mij naar zich toe. Zijn arm knelde zo sterk om mijn strottenhoofd dat er iets kraakte en ik naar lucht moest happen. Vervolgens tilde hij mij op zodat ik met mijn benen een centimeter of tien boven de grond bungelde. Met zijn andere hand stompte hij mij zo hard in de maagstreek dat ik onwillekeurig mijn knieën optrok. Mijn moeder en Hanna schoten bezorgd toe om mij uit mijn benarde positie te bevrijden.

'Wat doe je nou?' riep mijn moeder verschrikt. 'Je vermoordt die jongen. Hij heeft toch niks ketaan.'
Maar ik wist wel beter. Het was een liefkozing. De greep van mijn vader verslapte plotseling en ik stortte op de grond waarbij ik mijn zwakke linkerenkel weer verzwikte. Maar de pijn in mijn enkel was slechts gering vergeleken bij de totale ontreddeering waarin het zuurstofgebrek mijn lichaam had gebracht.

'Hij is nog maar een broekie die pas komt kijken,' zei mijn vader. 'Wat weet hij van vrouwen af? Of ze straaljagers zijn of niet?'

'Nou !' zei mijn moeder, 'ik zou maar uitkijken met hem. Hij gaat naar de derde klas. Hij weet zo langzamerhand meer dan jij.'

'Ja,' zei mijn vader terwijl zijn blik zich versomberde, 'hij gaat nu naar de derde. Hij weet meer dan ik. Ik heb God de Heer dankgezegd dat Hij hem zo goed laat leren.'

'Ja, dat heb je,' zei mijn moeder .

'U heeft zeker niet meteen even gevraagd of die talen volgend jaar wat beter kunnen?'
veronderstelde ik.

'Dat heb ik wel,' zei mijn vader en keek mij bestraffend aan.

'De tram!' riep Hanna nu keihard. Maar er was geen tram.

Niettemin ging mijn vader aan de gang om de koffers zo te plaatsen dat we ze direct op het achterbalkon van de voorste wagen zouden kunnen schuiven. Toen het zo ver was kreeg de conducteur een stuiver fooi. Mijn vader begon een gesprek over straaljagers waar hij gretig op in ging, al had hij die dreun een uur geleden niet gehoord.

'Hij daar,' hoorde ik mijn vader zeggen, 'weet er alles van.'